

EGGO

MAANDBLAD VAN DE
HUMANISTISCHE
GEESTELIJKE
VERZORGING VOOR
MILITAIREN

FEBRUARI 1978

ONRECHTVAARDIGE VERDELING
VAN ALGEMENE MIDDELEN...

nr. 2 – februari 1978
17e jaargang

Abonnementsprijs f 6,- per jaar, te
storten op postgirorekening 480414
t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische
Geestelijke Verzorging te Driebergen.
Militairen ontvangen het blad op
aanvraag zonder betaling.

Redactie:

Joos Sinke (voorz.), Frank Spoelstra
(secr.), Rob Buitenweg, Wim Heij,
Hans Schonk, Arjen Struijk.

Eindredactie:

Frank Spoelstra

Adres red. en admin.:

Bureau hoofdraadsman
Coornherthuis, Hoofdstraat 84,
Driebergen. Tel. 03438-2878

Vaste medewerkers

Seine van de Belt
Karel Bloema
Bert van de Kamp
Jan Kooijman
Willy Lohmann
Leo van Opzeeland
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Frans Wermer
Hans van Wissen
Dick Zaal

Inhoud

Van de redactie	3
Het Humanistisch Verbond sprak met Kamerleden	2/3
Integratie vrouw in de krijgsmacht	4/5
Annie Hall: nieuwste	
Woody Allen	6/7
De strijd van generaal Ludd	8/9
De ene macht is de andere...	10
Boeken en brochures	11

Het Humanistisch Verbond sprak met Kamerleden

In mei '77 heeft het Humanistisch Verbond een Memorandum gestuurd aan Den Uyl en de Tweede Kamerfrakties. In dat Memorandum werd ingegaan op de achterstelling van humanisten en andere buitenkerkelijken, en werd een humanistische visie gegeven op enkele actuele politieke vraagstukken. In de afgelopen maanden hebben enkele leden van het hoofdbestuur gesprekken gevoerd met delegaties van de Tweede Kamerfrakties van PvdA, VVD en D'66. In dit artikel wil ik een kort overzicht geven van de belangrijkste onderwerpen uit die besprekingen.

Levensvisie en maatschappij

Allereerst is de vraag van belang waarom het HV dit Memorandum heeft opgesteld, rondgestuurd en ter discussie heeft gesteld bij deze partijen. Het Verbond is een levensbeschouwelijke organisatie en geen politieke partij. Het HV zal zich dan ook niet partijpolitiek kunnen binden.

Maar ook een levensbeschouwelijke organisatie staat niet buiten de maatschappij. Allereerst al niet omdat een levensbeschouwing leidt tot bepaalde opvattingen over mens en maatschappij. Vanuit onze levensvisie kunnen wij het maatschappelijk gebeuren kritisch volgen.

Het is van groot belang dat politici en politieke partijen kritisch gevolgd worden. Politiek kan nu eenmaal niet anders bestaan dan met behulp van compromissen. De weg van compromissen kan een gevaarlijke zijn: een voortdurend toetsen op beginselen kan waarborgen bieden tegen een teveel afglijden.

Konkrete belangen

In de tweede plaats heeft het HV te maken met konkrete belangen: de belangen van de eigen organisatie, maar ook die van mensen die op grond van hun levensovertuiging worden achtergesteld.

In de praktijk van de nederlandse politiek zit het CDA op de wip. Het CDA kan liberalen en socialistten tegen elkaar uitspelen juist als het gaat om punten die voor ons van belang zijn. Wij moeten ervoor zorgen dat voldoende tegenspel

geboden kan worden. Niet omdat wij tegen christelijke ethiek zouden zijn (iedereen mag zelf bepalen wat hij/zij denken wil), maar wel omdat wij er tegen zijn dat één ethiek tot dé ethiek zou worden. Dat gevaar is het grootst als christelijke politiek vrij spel zou krijgen.

Een belangrijk punt van gesprek was de konfessionele machtspositie in welzijnswerk, gezondheidszorg en onderwijs. Zowel landelijk als plaatselijk moet een gelijkwaardige rol aan de verschillende levensovertuigingen worden toegekend.

Op die gebieden waar de levensovertuiging geen primaire functie vervult dienen neutrale instellingen voor iedereen open te staan.

Op die gebieden waar de levensovertuiging wel een belangrijke rol speelt, dient men zoveel mogelijk van de vrije keuze der burgers uit te gaan en niet alleen maar tradities voort te zetten.

Een ander belangrijk punt van bespreking was de SCHEIDING VAN KERK EN STAAT: de overheid mag geen levensbeschouwingen bevoorrechten maar dient de maatschappelijke levensbeschouwelijke pluriformiteit te respecteren. Dit dient ook in de wetgeving tot uiting te komen, als het gaat om zaken als abortus, euthanasie, zedelijkheids- en relatiewetgeving, de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, de houding t.o.v. minderheidsgroepen, anti-diskriminatie-wetgeving, de rechten en plichten van minderjarigen, en dergelijke.

Achterstelling

Ook directe HV-belangen zijn aan de orde geweest: onze veel te geringe zendtijd, de achterstelling van humanistische geestelijke verzorgers in ziekenhuizen, de voor ons zeer nadelige registratie bij statistisch onderzoek e.d. Dit laatste voorbeeld verdient nadere toelichting.

Het is nog steeds gebruikelijk dat bij sociaal onderzoek naar godsdienst gevraagd wordt en niet naar levensovertuiging. Bovendien wordt nog vaak de

Voor leger
geen beroepsverbod

antwoord-mogelijkheid: „geen” gegeven. Een dergelijke vraag- en antwoordstelling dekt niet meer de werkelijkheid. Dat blijkt bijvoorbeeld als mensen gevraagd worden of zij zichzelf als humanist beschouwen: 19% antwoordt dan positief blijkens een recente NIPO-onderzoeking. Nu klinkt dit cijfer niet door in overheidsstatistieken, en dat heeft weer gevolgen voor subsidie-verdelingen enz. Daardoor blijft onze maatschappelijke positie weer onevenredig zwak, en dat is dan weer een argument om ons buiten de vragenlijsten te houden! Zo zitten we in een vicieuze cirkel die alleen maar te doorbreken is als overheidsinstellingen voorgaan in het organiseren van rechtvaardigheid scheppend onderzoek.

Ambtsdragers

Een ander punt van bespreking was de positie van de buitenkerkelijke openbare ambtsdrager. Te vaak worden dergelijke fukties afgeschermd voor buitenkerkelijken: zo komt men in burgemeestersprofielen nogal eens tegen dat de kandidaat „kerkelijk meelevend” moet zijn. In de persberichten van het ministerie van Binnenlandse Zaken werd tot nu toe wel vermeld of een pas benoemde burgemeester katholiek, hervormd of gereformeerd was, maar nimmer of hij of zij humanist was. Naar aanleiding van een brief hierover van het HV, zal het ministerie voortaan wel vermelden of de betrokkene humanist is. In sommige bestuurskolleges is het gebruikelijk dat vergaderingen nog geopend of gesloten worden met gemeenschappelijk gebed. Het staat vanzelfsprekend iedere burger vrij te bidden indien hij of zij dit wenst, maar het is in strijd met de levensbeschouwelijke pluriformiteit die de overheid dient te respecteren, indien openbare ambtsdragers hierbij voorgaan. Bij dit alles is het niet onze bedoeling de kerken te bestrijden

(zoals wel eens gedacht wordt), maar wel om op te komen voor keuzevrijheid en gelijkwaardigheid als het om levensovertuiging gaat. Ook is het niet de bedoeling bij voorbaat alle buitenkerkelijken te claimen: wij hebben niet de pretentie namens alle buitenkerkelijken het woord te kunnen voeren. **Wel willen wij voor de belangen van buitenkerkelijken opkomen als er van duidelijke achterstelling sprake is.**

Geestelijke verzorging

Zo'n voorbeeld is de geestelijke verzorging in ziekenhuizen. Iedereen betaalt mee aan die geestelijke verzorging via ziekenfonds of partikuliere verzekeringen. Toch gaat dat geld vrijwel uitsluitend naar de konfessionele geestelijke verzorging. De ervaring heeft geleerd dat daar waar **de humanistische geestelijke verzorging** een eerlijke kans krijgt, een belangrijke deel (een kwart tot een derde) deze verzorging kiest. Deze onrechtvaardige besteding van algemene middelen is ook met de betrokken kamerleden besproken. Daarbij is gebleken dat wij op grote sympathie kunnen rekenen. Het probleem is echter dat de besteding van deze gelden bepaald wordt door (meest konfessionele) besturen waar de overheid geen zeggenschap over heeft. Er wordt nu nagedacht over een zodanige herziening van de stichtingsstructuur in welzijnswerk en gezondheidszorg dat ook de gebruikers van die voorzieningen meer invloed kunnen gaan uitoefenen, b.v. als het om een rechtvaardige verdeling van gelden gaat. Ook wordt bekeken in hoeverre van de kant van de overheid morele druk kan worden uitgeoefend.

Schoolstrijd?

Ook is gesproken over het openbare onderwijs en de samenwerkingsschool. Wij betreuren het dat het episcopaat een tegenstander is van de samenwerkingsschool, waarin de verschillende levensovertuigingen elkaar in de school kunnen ontmoeten. Het is de vraag of de overheid eraan moet meewerken dat konfessionele scholen een monopoliepositie krijgen: openbaar en samenwerkingsonderwijs dient voor te gaan als er slechts ruimte is voor één onderwijsinstelling in een streek. De vrijheid van de één mag niet ten koste gaan van de vrijheid van de ander. Dit klemmt temeer als men weet dat slechts de helft van de ouders wier kinderen een konfessionele school bezoeken per se een konfessionele school wensen. Als de bisschoppen dan nog eens

het konfessionele karakter willen gaan versterken, dan wordt de onevenredigheid helemaal groot. De ontwikkelingen in Tilburg zijn wat dat betreft illustratief.

Samenvattend kan gezegd worden dat de besprekingen tussen HV en kamerleden over en weer heel verhelderend zijn geweest, en dat in de toekomst te verwachten valt dat nog vele kontakten zullen worden gelegd.

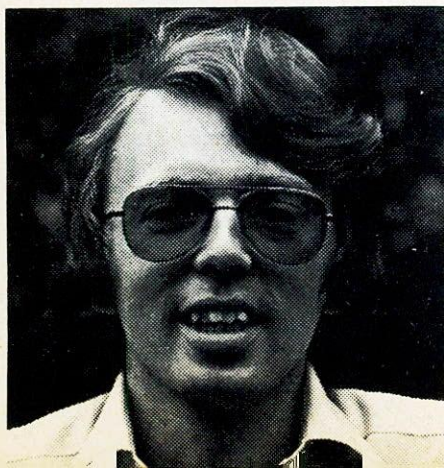
Rob Tielman

Van de redactie

Op het moment dat dit februarinummer van EGO naar de drukker gaat – 18 januari – zijn bij het Bureau Hoofdraadsman in Driebergen 250 ingevulde enquêteformulieren terugontvangen van EGO-lezers. Tot 15 februari is er nog gelegenheid formulieren in te zenden. Er wordt al druk gewerkt aan de verwerking van de gegevens. Wij hopen u over de resultaten nader te kunnen informeren in ons maartnummer.

Het is zeer stimulerend te ervaren, dat vele lezers gebruik hebben gemaakt van de gelegenheid ons hun wensen, op- en aanmerkingen en hun kritiek mee te delen. Wij zijn hun daar dankbaar voor en zullen er bij het redactiebeleid voor de komende nummers zo veel mogelijk rekening mee houden. En om te tonen dat deze belofte ons ernst is, lopen wij al vast op één punt hier vooruit:

Nogal wat lezers schreven méér te willen weten over humanisme en politiek en de eventuele verbinding tussen die twee onderwerpen. Wij hebben dan ook niet gearzeld meteen in dit nummer plaats te maken voor een (door ons iets bekort) artikel, dat de voorzitter van het Humanistisch Verbond, drs. Rob Tielman, schreef in de Humanist (het tweewekelijks orgaan van het HV) van 15 december jl.

Integratie vrouw in de krijgsmacht

In ons land wordt de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt steeds slechter. Voor hen geldt nog altijd dat ze het laatst worden aangenomen en het eerst eruit gegooit. Vrouwen hebben naar verhouding een groter aandeel in de stijgende werkloosheid dan mannen. Ook als de arbeidsmarkt weer wat zal aantrekken lijkt er niet veel uitzicht op verbetering. Vrouwen willen immers het liefst een part-time baan en die worden voorlopig niet zo veel aangeboden. Des te merkwaardiger is het, dat er opeens een grote instelling naar voren komt, die zegt vrouwen te willen aannemen.

Brief BLS

Die instelling is de nederlandse krijgsmacht. Op 28 juni 1977 was het zo ver. De Bevelhebber der Landstrijdkrachten deed op die dag een brief uitgaan aan „alle commandanten t/m het niveau van commandanten van bataljons en zelfstandige compagnieën” over het onderwerp: „integratie vrouw in de krijgsmacht”. Die brief begint met: „Vrouwen zijn gerechtigd op gelijke voet met mannen een overheidsambt te bekleden en alle ingevolge de nationale wetgeving ingestelde overheidsbetrekkingen te vervullen, en wel zonder enig onderscheid. Aldus luidt Artikel 3 van het in 1953 te New York gesloten „Verdrag betreffende de politieke rechten van de vrouw”. Dit Verdrag is met ingang van 28 oktober 1971 voor Nederland in werking getreden. Nederland heeft bij de ondertekening van dit Verdrag geen enkel voorbehoud gemaakt, zodat Artikel 3 ook voor de krijgsmacht in volle omvang geldt.”

Waarom nu opeens?

Het recht van vrouwen om op gelijke voet met mannen in het nederlandse leger te werken, bestaat dus al ruim zeven jaar. Je vraagt je dan af, waarom er pas nu actieve stappen worden ondernomen om vrouwen in de krijgsmacht te integreren? Zijn vrouwen er eindelijk in geslaagd met hun emancipatie eisen in legerkringen door te dringen? Of is het zo dat de emancipatiegedachte plotseling erg

goed past in het streven om een vrijwilligerskrijgsmacht op de been te krijgen? Voorlopig is zo'n vrijwilligersleger niet haalbaar, het is te duur en niet te bemannen, volgens het eindrapport van de Commissie Mommersteeg, dat op 10 januari aan minister Kruisinga is aangeboden.

Wel zou echter onderzocht moeten worden, volgens de commissie, of de krijgsmacht meer van vrijwilligers gebruik kan maken! Over dat vrijwilligersleger schreef Van de Belt al eerder in EGO (dec. '77), dat het „ongewenst, want a-sociaal is, omdat men één van de beroerdste klussen in de samenleving probeert af te schuiven op die groep jongeren, die toch al niet zo veel kansen heeft.” Het is nodig daarbij te beseffen, dat tweederde van de hier bedoelde groep – de werkende jongeren – uit meisjes bestaat!

En dit is blijkbaar een aantal leden van de commissie Mommersteeg ook niet ontgaan, want de Legerkoerant van 11 januari j.l. meldt nota bene, dat een „minderheid vindt dat het

vrijwilligerssysteem juist binnen afzienbare tijd moet worden ingevoerd. Deze groep stelt dat een eventueel personeelstekort kan worden ondervangen door het naar verwachting ruim beschikbare vrouwelijke wervingspotentieel. Ook verwacht men dat de maatschappelijke en militaire voordelen ruimschoots zullen opwegen tegen extra financiële offers.”

Goedkope arbeidskrachten

Bij mij komt nu wel de onaangename gedachte op, dat hier wordt voorgesteld om vrouwen op dezelfde manier in het leger te gebruiken als dat ook in de burgermaatschappij gebeurt. Namelijk als een reservoir van goedkope arbeidskrachten. Want de emancipatie van vrouwen in het leger wordt nu ook weer niet zo erg ver doorgevoerd. Immers „door de minister van defensie is echter de beperking gesteld, dat de vrouwelijke militair moet worden uitgesloten van de vervulling van specifieke gevechtsfuncties.” Deze beperking is er één van nederlandse afkomst, want in het internationale verdrag betreffende de politieke rechten van de vrouw, is een dergelijke uitspraak niet te vinden.

Geen carrière-mogelijkheden

Wat houdt deze bepaling nu in? Dat het er naar uit ziet, dat vrouwen binnen de krijgsmacht – ondanks schone emancipatiegedachten – dezelfde functies gaan verrichten als in de burgermaatschappij. Want het komt er op neer dat een carrière

**Ingrid
van Schaik
wil
graag
beroeps-
officier
worden**

binnen de wapens der infanterie, cavalerie, artillerie en genie altijd via de specifieke gevechtsfuncties loopt. En dus kunnen vrouwen nooit officier worden bij a. de wapens infanterie, cavalerie, artillerie en genie, b. de dienstvakken officieren speciale diensten infanterie, cavalerie, artillerie en genie en c. het dienstvak officieren technisch opzichter genie.

Maar ook geen onderofficier in de categorie instructeurs infanterie, cavalerie, artillerie en genie.

Vrouwen zullen dus vooral kunnen worden geplaatst bij de militaire administratie, geneeskundige troepen, intendance, aan- en afvoertroepen, technische dienst en verbindingdienst. Klinkt dat niet bekend? Rechtspositioneel zullen vrouwen aangepast worden aan de regels die nu ook voor mannen gelden. Ze kunnen als kortverband vrijwilliger of als technisch specialist te werk worden gesteld, dan wel als volledig beroepsmilitair.

Alleen in laagste banen

Ook in de burgermaatschappij hebben vrouwen officieel dezelfde rechten als mannen. Dat verhindert echter niet, dat ze *als groep* de laagst betaalde, vaak minst aantrekkelijke banen vervullen. Ze maken huizen en kantoren schoon, verzorgen zieken en bejaarden, typen **andermans** werk, brengen de koffie rond, vervoeren de kinderen, zijn telefoniste, enz.

De burgermaatschappij heeft een netwerk van personeelscheefs, arbeidsburo's en andere arbeidsbemiddelaars die de doorstroming van vrouwen naar hogere functies weten tegen te houden.

Omdat dit laatste in het leger denk ik moeilijker is, heeft men hier bij voorbaat keiharde maatregelen ingebouwd om vrouwen uit belangrijke karrières te houden. Het is zelfs ook nog zo, dat het *aantal* vrouwen in alleen de lagere rangen binnen de cavalerie, infanterie, artillerie en de genie aan een maximum zal worden gebonden van 10%. Omdat er anders geen rouleerfuncties voor mannelijke militairen tijdens hun carrière zouden overblijven! (aldus letterlijk de Legerkoerant van 7 juli 1977)

Onderzoek KMA-studenten

Als men deze keiharde diskriminatie ook nog legt naast het onderzoek dat twee studenten van de Koninklijke Militaire Academie, Peter Fröling en Skip Springer verrichtten, dan krijgt men enig idee van wat de integratie van de vrouw in de krijgsmacht ongeveer zal gaan inhouden. Deze twee

studenten ondervroegen ongeveer 500 beroepsmilitairen over hun ideeën omtrent de Vrouw in de Krijgsmacht. De Volkskrant van 29 dec. '77 meldt hierover: „Vrouwen moeten wel dezelfde (promotie) kansen krijgen als mannen, maar de helft van de ondervraagde militairen schijnt het toch niet zo prettig te vinden om onder vrouwen (commandant) te werken, want 50 percent geeft de voorkeur aan een man wanneer er een baan op hun niveau vrijkomt. Een vrouwelijke baas trekt nou ook niet bepaald. Ze heeft alleen een kans als ondergeschikte. De moederrol staat hoog aangeschreven, zo hoog dat men vindt dat overplaatsingen, oefeningen (geleerd worden in Duitsland) daarmee in strijd zijn. Ook vindt de helft dat de meeste militaire functies niet vrouwelijk zijn (dus toch maar weer Florence Nightingale spelen).”

Wat vinden vrouwen er zelf van?

Uit dit alles is duidelijk, dat het welkom voor vrouwen in de krijgsmacht verpakt is in handicaps. Als vrouwen er al aan zouden willen meedoen, hebben ze bij voorbaat geen schijn van kans op een gelijke berechtiging.

Wat vinden de bestaande vrouwelijke militairen, verenigd in Milva, Luva en Marva ervan? Je hoort daar bijna niets van. In ieder geval zó weinig, dat ik niet kan geloven dat de emancipatie vertaald in integratie van de vrouw in de krijgsmacht in die hoek van het leger bedacht is. Economische motieven, die meestal een rol spelen te spelen in kringen van manlijke beleidsvoerders, lijken bij de integratie van de vrouw in het leger de boventoon te voeren. En hoe moet het nu met de vrouwelijke militairen, die al dan niet tegen hun wil hun werk temidden van hun manlijke collega's zullen moeten vervullen? Of er enig onderzoek is gedaan naar hun wensen, is mij niet bekend.

Hoe zal het gaan?

Ook blijkt uit geen enkele beschouwing hoe men zich deze integratie heeft voorgesteld. En ik denk daarbij bijvoorbeeld aan de weinige meisjes die de laatste jaren in het lager technisch onderwijs zijn gaan meedraaien. Deze meisjes hebben een hoop extra energie nodig om zich staande te houden temidden van deze mannenwereld. Schuine moppen, denigrerende opmerkingen en regelrechte vrouwenhaat worden op ze losgelaten.

Vrouwelijke militairen zal zonder twijfel een zelfde vuurdoop te wachten staan. In dit verband viel mij ook een stukje op in de Helderse Courant

van 3 januari j.l. waarin vermeld wordt, dat tien op elke duizend vrouwelijke onderhorigen van de belgische krijgsmacht voortvluchtig is. De belgische senaat heeft dit meegedeeld en voegt daar aan toe, dat ze vermoedt dat er „intermenselijke problemen” aan ten grondslag liggen.

Hoe denkt de nederlandse krijgsmacht met deze intermenselijke problemen om te gaan? Vrouwen zullen nauwelijks met hun geestelijke nood, hun angst voor lichamelijk geweld en verkrachtingen, hun eenzaamheid e.d. terecht kunnen bij medische en sociale diensten en de geestelijke verzorging in het leger. Deze bestaan immers uitsluitend uit mannen!

Vrouwen hebben minder dan mannen de neiging om massaal in drankverbruik te vluchten als ze het niet meer zo zien zitten. Het lijkt me dan ook gezonder om weg te lopen.

Begeleiding nodig

Het is te hopen dat er van de kant van vrouwelijke militairen eisen zullen worden gesteld vóór de integratie van de vrouw in de krijgsmacht een feit wordt. Deze eisen zullen moeten liggen op het terrein van de nu bij voorbaat ingebouwde diskriminatie tegen vrouwen. Bovendien zal er een uitgebreide begeleiding moeten komen voor de betreffende vrouwen, maar ook van de mannen, die functioneel met hen te maken krijgen.

Tot slot wens ik Ingrid van Schaik straks heel veel sterkte als eerste studente op de KMA en vervolgens bij de Luchtmacht. Wel heb ik me afgevraagd, of ik met haar zou willen ruilen. Het antwoord is nee.

Anneke Rooselaar

„Foto met toestemming overgenomen van De Vliegende Hollander, maandblad van de Koninklijke Landmacht, december 1977”

*Van maand-
naar kortverband*

Annie Hall: nieuwste Woody Allen

Ik zat eens in een restaurant te eten, met aan het tafeltje naast mij een gezelschap onmiskenbare Amerikaanse toeristen. Ze hadden een programma bij zich van alles wat er die avond in Amsterdam te beleven was. Allerlei suggestie werden er gedaan tussen de bami en de saté door, tot één van hen plotseling riep: „Stop, ik heb het. „Bananas” van Woody Allen draait hier.” Er werd geen woord meer aan de vraag vuilgemaakt, hoe de avond verder besteed zou worden: als Woody Allen te zien was, viel alles verder kennelijk weg...

De Amerikanen zijn dol op hun Woody, en terecht. Deze underdog moet in het harde Amerika de gevoelens van heel wat Amerikanen vertolken, die ze diep in hun hart koesteren: onzekerheid, faalangst, jeugdtrauma's de tengevolge van bazige moeders, gesukkel met bijdehandte meisjes... Woody's grootste kracht is het onderkennen van zijn eigen zwakheden en die kritiseren, voordat iemand anders daar de kans toe krijgt of neemt. In zijn vorige films kwam dat niet zo zeer tot uiting als in deze laatste, die dan ook algemeen als grotendeels auto-biografisch wordt beschouwd.

De film begint met Woody zelf, die in de film Alvy Singer heet en „comedian” is. Hij schrijft voornamelijk teksten voor anderen maar treedt ook wel zelf op. Hij is redelijk geslaagd, en staat daar eigenlijk zelf voortdurend nog van te kijken. Hij zegt tegen zijn publiek, wij, de zaal dus, dingen als: „Ik zou nooit lid van een club willen zijn waar ze iemand als mij toelieten”, en dat is tekenend voor de gevoelens die hij voor zichzelf koestert. Hij heeft dan ook al twee traumatische huwelijken achter de rug (en eerlijk, die tweede vrouw was een neurotische ramp, maar die eerste was een schatje) als hij op een tennisveld Annie Hall ontmoet. Hij gaat met zijn vriend, een mooie man, indoor tennissen en de beide vrouwelijke partners tippelen aanvankelijk natuurlijk beide op die vriend, die alleen al een kop groter is dan Woody/Alvy, om maar iets te noemen. Toch spreekt het ene meisje, Annie Hall, Alvy aan als hij net uit de kleedkamer stapte. Er ontspringt zich een gesprek vol hiaten, malle lachpartijen en misverstanden en in die paar minuten komen we een heleboel te weten over de karakters van de beide hoofdrolspelers.

Annie, een hele leuke meid, origineel, vriendelijk en zeer onzeker, denkt voortdurend dat ze een trut is en Alvy denkt voortdurend dat ze fantastisch is en dat hij voorlopig alleen maar het „hele erge” met haar wil, en dan ziet hij later wel weer. Wat hij later ziet is een meisje, dat hem irriteert door haar onzekerheid en bepaalde kleine gewoontetjes die hij op zijn eigen cynische wijze wil veranderen, maar waar hij tegelijkertijd op een geweldige manier aan verslingerd raakt. Annie is zangeres, ze vindt zichzelf waardeloos, maar door Alvy's aanmoediging groeit ze naar meer zelfbewustzijn toe. Ze gaat in therapie (Alvy is dat al vijftien jaar. „Volgend jaar ga ik naar Lourdes”, zegt hij er zelf van), en langzaam begint ze te veranderen. Alvy's cynisme, dat hij heeft opgebouwd als een tweede natuur om zich door het leven te slaan, (dat bepaald niet rooskleurig begon, als roodharig, gebrild joods kind met een kjivende familie en een bazige moeder,) begint haar de keel uit te hangen, en hij merkt dat en kan er toch niets aan veranderen. Op een avond, als ze in haar club echt prachtig heeft gezongen, komt Tony Lacey, een grote platenbons, naar haar toe om te vragen of ze iets voelt voor een plaatje.

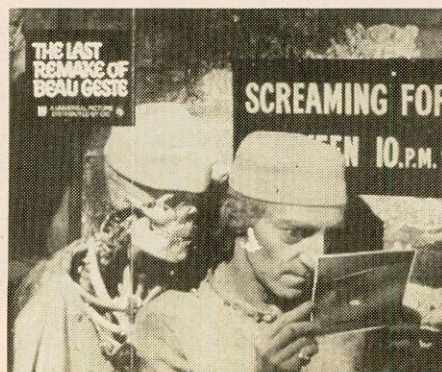
Alvy is meteen op zijn hoede, Tony is heel anders dan hij, heel aardig, en enthousiast over Annie. Zij voelt alles voor de kennismaking, maar Alvy weert de mensen af; hij wil naar huis. Later ontmoeten ze Tony weer, en de onenigheden tussen Alvy en Annie, die inmiddels samen zijn gaan wonen, stapelen zich op: eerst vertrekt Alvy, tot Annie hem huilend terugroept, maar daarna vertrekt Annie op eigen kracht, en dat is het einde: ze trekt bij

FILMNIEUWS

The last remake of Beau Geste

Marty Feldman komt met zijn regie-debuut, en het is meteen raak. „The last remake of Beau Geste” is een

Marty Feldman, de tweelingbroer van Michael York in „The last remake of Beau Geste” zit een gevangenisstraf van enige honderden jaren uit...

krankzinnige film, vol grappen, filmische trucs, woordspelingen en vondsten. Een groot deel van de film speelt zich af in het vreemdelingenlegioen, dat flink op de hak wordt genomen. Prachtige bijrollen van Peter Ustinov, Ann Margret en Michael York. Maar de hoofdmoot blijft Marty zelf. Het werkelijke vreemdelingenlegioen wordt mooi uitgetekend in de min of meer gelijktijdig uitgebracht film „March or die”, waarin Terence Hill nu eens niet de malloot uithangt, maar een serieuze heldenrol speelt, en waarin de onovertreffbare Gene Hackman een barre kommandant vertolkt. Catherine Deneuve als aardig tegenwicht van al dit mannelijk geweld.

Que la fete commence

Drie sterren in opkomst bij elkaar in deze franse film van Bertrand Tavernier: Phillippe Noiret, Jean Rochefort en Jean-Pierre Marielle. Het verhaal speelt in 1719, aan het hof van Lodewijk XV. Een gruwelijke tijd voor wie naamloos en arm was, en even gruwelijk voor wie carrière wilde maken en diengevolge afhankelijk was van de luimen van hoge heren. De humor, waar de film in de pers

Tony in en heeft Alvy niet meer nodig. Hij heeft haar het zelfvertrouwen gegeven om zelf te opereren, en dat wrekt zich nu: door dat zelfvertrouwen heeft ze de moed om zich te onttrekken aan zijn kritiek en zijn cynisme in de eeuwige grappen die hij maakt.

Dit is het verhaal van de film, en dat is te weinig. Maar de geniale grappen volgen elkaar zo snel op, dat aan noteren geen beginnen is, bovendien moet iedereen ze

Annie Hall (Diana Keaton) en Alvy Singer (Woody Allen) tijdens hun allereerste ontmoeting op de indoor-tennisbaan.

Alvy Singer moet van Annie levende kreeften oppakken, die uit haar boodschappentas zijn gekropen. Maar een held is hij ook in dit opzicht niet...

zien in combinatie met Woody Allen's mimiek en gebaren. Diana Keaton, die in werkelijkheid met Woody Allen getrouwd is geweest, is een geweldige actrice, bijzonder innemend en vrolijk, intelligent en met een heel aardige zangstem. Dat ze samen films als deze kunnen maken bewijst dat je dus toch als vrienden uit elkaar kunt gaan.

Alvy, die tegelijk fungeert als hoofdrolspeler en verteller van zijn eigen verhaal, besluit de film met de bekende grap van de man die tegen de dokter zei, dat zijn broer toch eigenlijk opgenomen zou moeten worden, want dat hij nu al wekenlang dacht dat hij een kip was. „Nou”, zegt de dokter, „waarom laat u hem dan niet opnemen?” „Omdat ik de eieren niet kan missen” zegt daarop de man. „En zo”, zegt Alvy bespiegeld, „gaat het ook met relaties. Je weet, dat er geen goeie relaties bestaan, maar toch kun je er niet buiten.”

Annie Hall is een grandioze film vol humor van zó'n eigen soort, zó aandoenlijk en cynisch tegelijk, dat je niet weet of je Alvy nu eens lekker door zij kalende haardos zou moeten kriebelen, of bang zijn voor het oordeel dat hij over je velt, zodra je hem toevallig tegen het lijf loopt. Ik hou het toch maar op het eerste...

Leo van Opzeeland

1978:
KMA
AGDENHUIS

zo om wordt aanprezen, heb ik er slechts mondjesmaat in aangetroffen, maar bijzonder knap gedaan is de detaillering van de kleding, het meubilair, en de omgang van de mensen met elkaar.

Who's that knocking at my door?

De allereerste van Martin Scorsese uit 1968. Hij moet zo'n drie- of vierentwintig zijn geweest toen hij deze rauwe film maakte over de landerige italiaanse jeugd in een New Yorkse wijk, die maar wat rondhangt, tot één van hen, R.J., verliefd wordt op een meisje, maar dan écht verliefd. Als ze hem vertelt dat ze ooit door een vriend, die ze niet goed kende, verkracht is, kan hij dat niet verwerken, en schaat haar bij alle hoertjes uit zijn leven, waarmee hij de kans op echt geluk met iemand die om hem geeft, vergooit. Afschuwelijke dubbele moraal van benepen opgevoede jongens, waar het katholicisme nog een schepje bovenop doet. Geen echt meeslepende film, vaak traag, maar toch iets bijzonders en, helemaal als je weet wat Scorsese later heeft gemaakt, een veelbelovend debuut te noemen.

Violette et Francois

Deze franse film van Jacques Ruffio behandelt een aktueel thema: een jong stel, Violette en Francois, hebben een baby, Paul, en worden daardoor gekonfronteerd met het harde feit dat er geld moet zijn, elke dag weer. Ze moeten veel hebben, een huis, eten, kleren. Werk vinden ze niet, al is duidelijk dat Francois een behoorlijke opleiding heeft gehad. Maar hij is onvolwassen,

Isabelle Adjani als Violette, dodelijk ongerust als haar man Francois niet thuiskomt. Dat hij op heterdaad is betrapt bij een diefstal, weet ze nog niet.

een kind eigenlijk, en Violette is al even jong, en moeder van zowel Francois als de kleine Paul. Ze gaan noodgedwongen uit stelen in winkels, lopen tegen de lamp, en glijden steeds verder af. Hun oprechte liefde is niet bestand tegen de voortdurend terugkerende problemen. Tenslotte is Violette de wijste: ze scheidt van haar Francois. Maar ze wordt heel ongelukkig, en hij, slap als hij is, speelt zelfs met het idee van een brug af te springen. Daar blijkt hij evenwel ook niet flink genoeg voor. Een open eind, dat zich eigenlijk wel raden laat: Violette zal wel doormodderen met haar kind en een nieuwe man ontmoeten, want ze is nog jong en heel mooi, en Francois zal nooit veranderen. Een hedendaagse tragedie, die trouwens best leuke momenten heeft ook. Isabelle Adjani als Violette bewijst opnieuw dat ze een van de grote nieuwe talenten van de franse cinema is, en Jacques Dutronc, de voormalige popzanger, zet de slappe Francois heel akseptabel neer. Een stel mensen zoals er duizenden en duizenden zullen bestaan. Blij dat ik hun baby niet ben, dat wel...

L. v. O

De strijd van generaal Ludd

Arbeid

De Dienst humanistische geestelijke verzorging had met de jaarwisseling moeilijk een beter geschenk dan het jaarboekje ARBEID kunnen aanbieden. Geen nieuwjaarswens met een of ander zoet plaatje, geen agenda of een fles wijn, neen het was een bijzonder goed uitgevoerd boekje over een hoogst belangrijk eigentijds onderwerp. Ik hoop van harte dat u het hebt gelezen en erover hebt gediscussieerd of dat nog gaat doen. Aansluitend wil ik deze maand wat vertellen over de grote spanningen, die zich in Engeland voordeden aan het begin van de z.g. Industriële Revolutie. Toen arbeiders gewelddadig verzet boden en overgingen tot vernietiging van machines.

Hoewel nu de situatie van de arbeidersklasse in het produktie-proces gelukkig al heel anders is dan in die donkere tijden aan het begin van de negentiende eeuw, bestaat nog altijd de onmacht en onwil om te komen tot oplossing van de problemen rond arbeid en inkomen.

In vroeger tijden had de mens voor de uitoefening van zijn beroep eenvoudige werktuigen tot zijn beschikking. Hij was vooral *handarbeider*. Wanneer er nieuwe werktuigen werden uitgedacht, die samengestelder en produktiever waren, dan keerden de handwerkslieden zich hier fel tegen. Zij voelden zich bedreigd in hun broodwinning en hadden de publieke opinie in het algemeen op hun hand. Overheden gingen soms zover, dat zij uitvinders ter dood veroordeelden en hun vindingen in het openbaar verbrandden. Maar het proces was uiteindelijk niet te stuiten. Steeds maar weer werden nieuwe machines uitgedacht en als eenmaal wind en water als drijfkracht door stoommachines worden vervangen, dan is er geen houden meer aan.

Engeland

In Engeland worden in de werkplaatsen het eerst machines gebruikt. In dit land ontwikkelt zich door de nieuwe produktiewijze een klasse van industrie-arbeiders. Het jaar 1760 wordt wel als het begin

van het ontstaan der arbeidersklasse genoemd. De arbeiders verzetten zich hevig tegen het gebruik van machines. Zij richtten protesten tot het parlement, de katoenspinners vroegen in 1756 en 1780 om een verbod van nieuwe spinmachines en de lakenwevers in 1794 om een verbod van Cartwright's weefmachine. De belangen van het bedrijfsleven en van de bezittende klasse in het bijzonder waren te zeer gebaat bij de invoering van de nieuwe produktiewijzen, dat alle akties daartegen gericht geen sukses hadden. De eigenaars van de fabrieken hadden maar één ideaal: door middel van reusachtige winsten hun bezit vergroten. Het lot van de industriearbeider was bijzonder triest: hij ontving weinig

loon voor overmatige arbeidstijden, de woningtoestanden waren erbarmelijk en met slechte levensmiddelen bleef hij nauwelijks in leven. Vrouwen en kinderen werden als goedkope arbeidskrachten misbruikt.

Gewelddadig verzet

Toen bleek dat de overheid geen enkel verbod tot het gebruik van machines wilde invoeren, namen de arbeiders hun toevlucht tot geweld. Zij zagen de vernietiging van machines als een wapen in de strijd tegen de onmenselijke fabriekseigenaren. Deze uitbarstingen van opgekropte haat waren niet alleen plaatselijk, soms groeiden ze uit tot een massale beweging, waarbij zich ook arbeiders aansloten, die volstrekt niet door de machines werden bedreigd. Zo bevond zich een aantal mijnwerkers onder de vernielers van de katoenspinmachines in Lancashire.

Voor al in het jaar 1811 waren de toestanden ten hemel schreiend. Een bijzonder slechte oogst bracht schaarste aan brood en aardappelen. Er was bestaansonzekerheid en als gevolg van de crisis daalden de lonen. De oorlog met Napoleon drukte zwaar op Engeland.

Generaal Ludd

Waren aanvankelijk de gewelddadige handelingen incidentele uitingen van haat en woede, de z.g. Luddietenopstand is zeker door een geheime organisatie voorbereid en geleid. Ze begon in de stad Nottingham. Grote groepen

Huzaren slaan een arbeidersmeeting uit elkaar op 16 augustus 1819 op St. Peter's Fields in Manchester. Deze gruwelijke moordpartij werd naderhand genoemd Peterloo als een sarkastische herinnering aan de slag bij Waterloo. (Tekening van de beroemde engelse tekenaar George Cruikshank 1792-1878)

arbeiders werden daar brodeloos door de invoering van brei- en kantmachines. Op 11 maart 1811 liepen de fabrieksarbeiders te hoop op het marktplein. Gesteund door ontevreden groepen uit de omgeving vernietigde men in het naburige Arnold op één avond niet minder dan 60 machines. In drie weken waren het er tweehonderd. Een bekend fabrikant heette Henoch. Naar hem werd de hamer genoemd, die voor het vernielingswerk werd gebruikt. „Henoch heeft de machine gemaakt, Henoch zal ze ook vernietigen.”

De Luddieten waren er niet alleen op uit om machines te vernielen. Ze voerden ook een actie tegen de hoge levensmiddelenprijzen. Winkeliers die abnormale prijzen berekenden werden gedwongen tegen lagere prijzen of zelfs kosteloos te leveren. Dat wilde Generaal Ludd! Het doel van de Luddieten komt duidelijk uit in één van hun liederen „Generaal Ludds Triumph”, dat het doodvonnis uitspreekt over werktuigen, die voor het „neerdrukken van de oude prijzen” worden gebruikt en dat ook de onweerstaanbaarheid roemt van Generaal Ludd, wiens aanval door geen grendels en geen soldaten kan worden afgekeerd. Het slot van dit lied luidt als volgt: „Dan zal het bedrijf, nadat het strijdvuur is gedoofd, zijn hoofd in volle heerlijkheid opsteken en zal geen op grote schaal te werkstellen van onvolwassen arbeidskrachten, geen fabriceren van prullige rommel, geen chicaneren en conflicten uitlokken, nog langer eerlijke werklieden brodeloos maken.”

Generaal Ludd was geen leider van de naar hem genoemde Luddieten, maar een denkbeeldige symbolische figuur, die overal tegelijk kon zijn. Ned Ludd, de naamgever, moet een jongen geweest zijn, die zich tijdens zijn opleiding niet wilde inspannen om het machinebreien te leren. Hij hield er niet van om in een werkplaats opgesloten te zitten. De vrederechter veroordeelde Ned, na een klacht van zijn patroon tot een lichamelijke kastijding. Toen Ned Ludd dit hoorde greep hij een hamer en vernielde de gehate machine grondig. Verder is er niets over hem bekend.

De overheid stuurde soldaten om de fabriekseigenaren te beschermen en de opstandige arbeiders te straffen. De illegale organisatie was echter zo hecht, dat het politie en leger nagenoeg nooit lukte om een lid ervan in handen te krijgen.

Byron trok partij

In 1812 kwam er een wet tot stand die de doodstraf stelde op de

vernieling van machines. Lord Byron (1788–1824) groot engels dichter, die zijn hele leven vocht voor de vrijheid op elk gebied, was kort tevoren lid geworden van het Hogerhuis, de engelse Eerste Kamer. Hij hield bij de behandeling van dit wetsontwerp een rede, waarin hij een verklaring gaf voor het optreden van de arbeiders. „Nergens in de wereld, zelfs niet bij Turken en Italianen”, zei Byron, „heb ik zulk een vuil, zulk een ellende gezien, als hier in dit „christelijke” land. En wat is uw hulp? Niets doen en als dat niet helpt . . . de doodstraf. Hebt ge geen doodstraffen genoeg in uw wetboeken? Moet er nog meer bloed vergoten worden dat ten hemel stijgt om tegen u te getuigen? Zijn gevangenen en galgen uw hulp aan een verhongerend en wanhopig volk? Ze zullen niet helpen. Wat uw grenadiers niet konden, vermogen uw beulen evenmin. . .” De minister die deze wet op zijn geweten had, werd op 11 mei 1812 doodgeschoten. De dader was geen Luddiet.

Onmenselijke vonnissen

Met grote strengheid werd de wet toegepast. In 1812 werden 8 Luddieten opgehangen, het volgende jaar 18, onder wie een der leiders, George Mellor. De onmenselijke vonnissen verlamden aanvankelijk de Luddietenbeweging. Gaandeweg herwon ze haar krachten en in 1816 was ze weer voldoende sterk om van zich te doen spreken. In diepste wezen vormden de Luddieten een

Lord Georg Noel Gordon Byron, beroemd Engels dichter 1788–1824

Machinevernielers aan het werk (Oude prent)

revolutionaire beweging. Dat was ook de opvatting van de reeds meer genoemde dichter Byron die eind 1816 een Stormlied voor hen schreef, waarin hij de Luddieten vergeleek met de mannen van de Amerikaanse onafhankelijkheidsoorlog.

Machines – de wereld van vandaag zou niet zonder te denken zijn – moeten in dienst staan van een rechtvaardige samenleving, waarin de arbeid is gericht op de behoeftenvoorziening der mensheid.

Machines moeten voor ons betekenen meer produktie bij minder inspanning en daarvoor meer vrije tijd voor ontspanning. Maar zoals toen besloten ondernemers nog altijd voor het grootste gedeelte hoe onze arbeid wordt ingericht.

Jan Kooijman

kwaliteit
warme hap:
voer voor
polemologen

De ene macht is de andere . . .

Van de psychiater J. R. M. Maas verschenen in vier jaar tijd drie boeken. De eerste twee: „Bomen spreken” en „Stenen hebben pijn” werden diverse malen herdrukt. Met zijn laatste publikatie „Als een man in een brandend huis” zal dat ongetwijfeld ook weer gebeuren.

Maas kwam in het begin van de jaren '70 nogal in de publiciteit met zijn Nijmeegse Pompekliniek. Een kliniek voor mensen die ter beschikking van de regering waren gesteld en waar de staf onder de bezielende leiding van Maas ernaar streefde om de „patiënten” op basis van gelijkwaardigheid te benaderen en hiërarchische verhoudingen taboe waren. Inmiddels is het echter 1978. Maas is al lang verdwenen als geneesheer/direkteur. De kliniek is geherstructureerd door het Ministerie van Justitie. Orde en rust zijn weergekeerd.

De roes

Maar met Maas en zijn boeken is er meer aan de hand. Maas reikt verder. Maas lezen is jezelf tegenkomen. Gewezen worden op dingen die je al lang vermoedde, maar nu eindelijk eens onder woorden ziet gebracht. En dat in een taal die zo eenvoudig geschreven is, dat je het gevoel krijgt dat er iemand bij je is komen zitten. Een mens die rustig en zorgvuldig zijn gedachten formuleert. Als een vader of goede vriend.

In het geval van „Als een man in een brandend huis” betekent dat onder meer over: angst voor de dood-in-het-nu; de onmogelijkheid de ander altijd te bereiken; de begrensdheid die relaties nu eenmaal vaak kenmerken. Het dan staan met lege handen. En van daaruit de neiging om al redenerend en argumenterend macht over de ander uit te oefenen. De baas willen zijn; je zin doordrijven. Het onmogelijke kost wat kost mogelijk proberen te maken. De behoefte voelen erbij te horen; angst hebben om alleen te zijn. De eenzaamheid niet aandurven. En dus maar manipuleren. Dezelfde macht hanteren die je van anderen

af raken van de enige waar je niet buiten kan: jezelf. Maar hoe kan het ook anders. . . ? !

Opgegroeid binnen de machtsstructuur van het gezin waar vanwege de vader nauwelijks ruimte was voor eigenheid. En daarna in onderwijs, in werksituatie tot aan de dood voortdurend dezelfde ervaring: de bijna als vanzelfsprekende verhouding heer-slaaf. Of aangepaster gezegd: vader-zoon; meester-leerling; werkgever-werknemer; dood-leven. Is het dan zo vreemd dat je opstandig wordt en die verhoudingen niet neemt? Verzet pleegt en zelfs geweld gaat of wilt gebruiken? Neen. Alleen, en Maas zegt het bijna op elke pagina, als je dat doet om de eigen onrust te ontvluchten, leidt dat alleen maar tot meer geweld. En zeg je zelf ook binnen de kortste tijd dat het „vanzelfsprekend” is dat je zo en zo handelt.

Op zich misschien allemaal wel begrijpelijk, maar helaas. Via deze weg van macht over de ander(en) wordt de vicieuze cirkel natuurlijk nooit doorbroken. Verzet tegen de vanzelfsprekendheid is alleen zinvol als er van **gelijkwaardigheid** wordt uitgegaan. Pas wanneer de ander in zijn of haar waarde wordt gelaten, is er immers slechts kans op ontplooiing voor jezelf zowel als voor de ander. En daarvoor is veiligheid de eerste voorwaarde. En deze kan niet bereikt worden in verhoudingen van heer-slaaf! Maar alles lijkt zo vast te liggen. . . ! Zo afschuwelijk bepaald. . . ! Verzet lijkt nauwelijks zinvol? ! Ja. Maar toch is er wel degelijk hoop. Want Maas zegt toch niet voor niets aan het slot van zijn boek: „Door de ervaring van het „zinloze” verzet, kan de vanzelfsprekendheid van de systemen doorbroken worden. De dood kan in deze zin ook levengevend, ook hoopvol zijn”.

Spreiding van macht

Tot zover deze roes. Want dát is Maas lezen ook. Met alle verwarring en vragen vandiend daarna. Maas heeft stellig gelijk wanneer hij stelt dat macht tot niets leidt. Alleen wat doe je ermee in de praktijk zolang er nog in talloze

werksituaties zodanige machtsstructuren heersen, dat een beetje reflectie-op al snel wordt afgedaan of bestraft met lastig en (te) kritisch zijn? Even „theoretisch” is Maas volgens mij wanneer hij over gelijkwaardigheid opmerkt: „Tot nog toe zijn (voor zover ik weet) alle pogingen om iets te ondernemen op basis van gelijkwaardigheid – niet gelijkheid – (bijvoorbeeld: in een leefgemeenschap of een therapeutische gemeenschap), vastgelopen op de geweldige sterke roep om een vader (leider), die de verantwoordelijkheid op zich neemt en besluiten neemt en uitvoert, of zorgt dat ze uitgevoerd worden, met macht, in het uiterste geval met harde hand, met geweld”.

Nog een illusie?

Zoals ook uit het laatste citaat blijkt bevatten de woorden van Maas altijd wel een kern van waarheid. Tegelijkertijd lijkt hij soms zo weinig realiteitszin (of is 't zoveel idealisme?) te tonen dat irritaties nauwelijks te onderdrukken zijn. Mogelijk had ik ook iets anders verwacht en kan ik maar moeilijk verdragen, dat Maas met zijn laatste boek onderstreept wat hij in een interview met Jan Rogier in het boek „Pompe of verzuipen” uit 1973 zei: „Ik geloof ook dat die maatschappij veranderen moet, maar als ze nu andere structuren willen, dan ben ik bang dat die nieuwe structuren dezelfde kwalen zullen vertonen, omdat de mensen niet veranderd zijn. En ik denk dat we eerst tot taak hebben de mensen weer hoop te geven, terug te brengen tot zichzelf, de vervreemding op te heffen. Als de mensen meer zichzelf worden, veranderen de structuren vanzelf.”

Tegen de achtergrond van deze woorden is het niet zo verwonderlijk dat Maas vele lezers trekt. Alleen als Maas te zeer als voorbeeld genomen wordt in de zin van: de man die dé waarheid verkondigt (wat hij juist niet pretendeert), dan vrees ik dat dat lezen tenslotte zal uitmonden in een op z'n zachtst gezegd pittig dogmatische interpretatie. En het „jezelf worden” het nivo van de prietpraat nog niet eens haalt. Met als nare bijkomstigheid dat de zo noodzakelijke veiligheid om tot iemand of iets te komen binnen de kortste keren nog slechts een illusie is.

Dick Zaai

„Als een man in een brandend huis” verscheen bij Bert Bakker te Amsterdam. Andere genoemde boeken bij Contact te Amsterdam.

BOEKEN & BROCHURES

Militarisering

Het kritak-dossier „De militarisering van Latijns-Amerika” omvat drie aspecten van de militarisering: militarisering als maatschappelijk fenomeen, de rol van de Verenigde Staten en een uitgewerkt voorbeeld: Brazilië. De vermilitarisering van Latijns-Amerika wordt geanalyseerd als gevolg van de steeds groter worden imperialistische overheersing, waarvan Argentinië het - voorlopig - laatste slachtoffer is geworden. In deze eerste imperialistische strategie speelt Brazilië de eerste viool. De prijs van deze brochure bedraagt f 3,20 en is te bestellen bij Kritak Nederland, Postbus 636, 3800 AP Amersfoort.

KRITAK
dossier

DE MILITARISERING VAN LATIJNS AMERIKA

Derde-Spreker-Serie

De roman „Mannen in de zon” van Ghassan Kanafani beschrijft de lotgevallen van drie Palestijnen die elkaar in Basra, Zuid Irak, ontmoeten. Alle drie willen ze zich losscheuren van de vernedering en ellende in de palestijnse vluchtelingenkampen. Ze proberen illegaal Koeweit binnen te komen, het eldorado waar olie, geld en werk is.

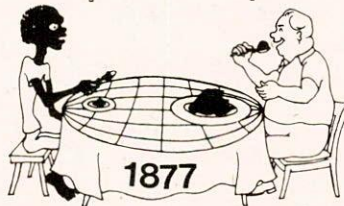
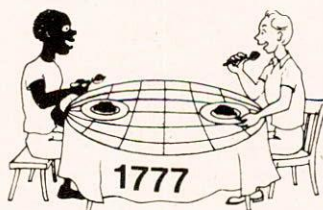
Na harde onderhandelingen met een bemiddelaar voor klandestiene reizen wordt uiteindelijk een overeenkomst gesloten met een chauffeur van een tankwagen. Maar de drie zullen hun bestemming nooit bereiken. Ghassan Kanafani behoort tot de belangrijkste schrijvers uit het palestijns verzet. In 1973 werd hij in Beiroet vermoord. „Mannen in de zon” geldt als zijn beste werk. Het boek

is als achtste roman van „De-Derde-Spreker”-serie door de Novib uitgebracht en kost f 12,-. Te bestellen bij: Novib. Amaliestraat 5-7, Den Haag.

Koffie

Is koffiedrinken een vorm van ontwikkelingshulp, of is het lange koloniale verleden van koffie nog steeds niet voorbij? In nog geen twee jaar tijd, na juli 1975, verdrievoudigde de koffieprijs. Wat zijn de oorzaken van deze prijsstijgingen en wie profiteren daarvan? Willem van het Hekke probeert, in het zojuist verschenen boekje „Koffie, cultuur van de armoede”, antwoord te geven op deze belangrijke vragen. Het boekje is een uitgave van de Wereldwinkels en kan voor f 7,70 (inklusief porto) worden besteld bij Sjaloom, De Vork 2, Odijk (gironummer 1334).

Terrorisme

Bij de lezingencyclus „Terrorisme als vorm van politiek geweld” van de Tilburgse Hogeschool is een uitgebreide informatiemap verschenen. In de map onder meer

artikelen van Hylke Tromp (Politiek terrorisme is een vorm van oorlogvoering), W. H. Nagel, S. W. Couwenberg (West-Duitsland op weg naar een nieuwe politiestaat?) P. H. Bakker Schut en anderen (over de conventie ter bestrijding van het terrorisme) en Th. Holterman (rechtsstaat als burgerlijke pretentie). Alle artikelen zijn al eens eerder elders afgedrukt. Maar in minder toegankelijke bladen. De map telt 142 bladzijden en is te bestellen voor f 6,- op giro 1077496 van de Kath. Hogeschool, Bureau Buitenland, Hogeschoollaan 225, Tilburg.

Vrede in aktie

Er bestaan in ons land enkele honderden aktiegroepen die zich op de één of andere manier bezighouden met de verbetering van onze samenleving. Tot dusver bestond over deze wirwar geen algemeen overzicht waarin kort en duidelijk uiteengezet werd wie waarmee bezig was. Dat overzicht is er nu wel. Het heet VREDE IN AKTIE, telt 192 pagina's en is uitgegeven door Vredesopbouw te Utrecht.

De tekst bevat behalve een lijst van organisaties en hun activiteiten ook een antwoord op de vragen: „Hoe raak ik op de hoogte van wat ik zelf kan doen aan problemen van oorlog en vrede, ontwikkeling en milieu.” „Welke boeken en tijdschriften, films, toneelgroepen, musea, etc. kunnen mij op weg helpen?”

Het boek kan besteld worden door overschrijving van f 5,- plus f 1,70 portokosten op giro 55 21 20 van de Stichting Vredesopbouw, Parkstraat 9, Utrecht, tel 030-316925.

W. Heij

a b c h n-bom:
NATO-
alfabet

